

Kaip man rasti savo kelią?

ES EKSPORTUOTOJŲ VADOVAS

PREKYBOS APSAUGOS PRIEMONĖS
ANTIDEMPINGO, ANTISUBSIDIJŲ IR APSAUGOS PRIEMONĖS

Pratarinė

**ALFREDO
BONET BAIGET**

*Ispanijos
valstybės
sekretorius
prekybai*

Nuo pat ekonomikos krizės pradžios trečiojoje šalyse imta daug intensyviau naudoti prekybos apsaugos priemones: ne tik pradėti nauji tyrimai, bet ir priimta nemažai priemonių. Nors šios priemonės naudojamos teisėtai, jas taikant turi būti laikomasi PPO nuostatų.

Tačiau dabar PPO standartai dažnai pamirštami, pradedant ir atliekant tyrimus vis dažniau laikomasi labai švelnių reikalavimų. Apsaugos priemonių taikymas nediskriminuojant taip pat yra aktualus klausimas, nes ši priemonė ne padeda kovoti su nesąžininga praktika, bet užkerta kelią bet kokios kilmės prekėms patekti į vidaus rinkas.

Europos Sąjunga, didžiausia eksportuotoja pasaulyje, pajuto neigiamus šių priemonių padarinius. ES įmonėms sunkiau patekti į trečiųjų šalių rinkas, kurios dėl šių priemonių taikymo kartais *de facto* užveriamos.

Ispanijos pirmininkavimo laikotarpiu vienas pagrindinių tikslų prekybos politikos srityje buvo suteikti Europos įmonėms daugiau galimybių patekti į trečiųjų

šalių rinkas. Daugelis ES įmonių, ypač MVĮ, nežino, kad yra prekybos apsaugos priemonių ir kaip jos veikia, kad apsaugotų jų teisę konkuruoti trečiųjų šalių rinkose.

Ispanija savo pirmininkavimo laikotarpiu nusprendė paremti šio vadovo išleidimą, kad padėtų ES eksportuojančioms įmonėms, susiduriančioms su trečiųjų šalių taikoma prekybos apsauga. Esu tikras, kad šis vadovas šiame procese dalyvaujančioms ES įmonėms bus naudinga ir vertinga priemonė.

Noriu padėkoti Komisijos tarnyboms už kruopštų darbą, atliktą rengiant šį vadovą, taip pat ES valstybėms narėms ir suinteresuotiesiems subjektams, kurie aktyviai prisidėjo prie šios iniciatyvos dalydamiesi savo patirtimi ir teikdami reikalingą pagalbą.

**KAREL
DE GUCHT**

*Už prekybą
atsakingas ES
Komisijos narys*

Dėl globalizuotos ekonomikos ES įmonės turi konkuruoti ir savo vidaus, ir užsienio rinkose. Todėl dabar Komisija labiausiai stengiasi sukurti naujų galimybių ES eksportuotojams ir užtikrinti, kad užsienio rinkose jie galėtų veikti ir konkuruoti sąžiningomis sąlygomis. Kilus dabartinei ekonomikos krizei tai tapo dar svarbiau. Dėl krizės padidėjo tarptautinių taisyklių svarba pasaulinėje prekybos sistemoje. Priešingai nei kiti, ES tvirtai stojo prieš bandymus įdiegti protekcionistines priemones arba naudoti prekybos apsaugos priemones ir taip užverti rinkas, ypač sparčiausiai augančios ekonomikos šalyse.

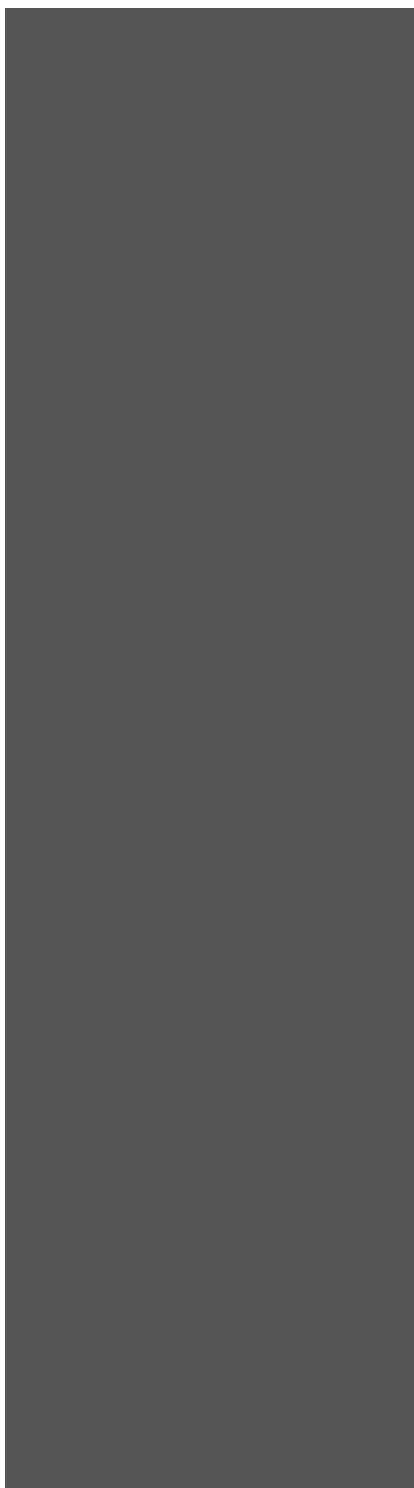
Tačiau prekybos apsaugos priemonės yra numatytos PPO taisyklėse. Tai dalis bendro susitarimo su mūsų piliečiais, kad atviros rinkos suteikia galimybių, jeigu laikomasi taisyklių, užtikrinančių, kad prekyba vyktų visiems vienodomis sąlygomis. Jeigu prekybos taisyklės tinkamai taikomos, jomis užtikrinama galimybė visiems prekybos partneriams konkuruoti savo lyginamoju pranašumu ir didžiausia nauda suteikiama piliečiams bei visuomenei. Tai reiškia, kad visos šalys turėtų gebėti pasipriešinti nesąžiningai prekybai. Tačiau to reikia siekti vadovaujantis aiškiais ir skaidriais teisės

aktais – tokiais, kurie garantuotų, kad taisyklės nesudarytų sąlygų reikšties protekcionistiniame spaudime arba politinei įtakai. Toks yra ES požiūris į prekybos apsaugą. To paties mes tikimės ir iš savo prekybos partnerių visame pasaulyje.

Žinoma, didelė tokių tyrimų – nesvarbu, ar juos pradeda ES, ar trečioji šalis, – našta tenka pačiam verslui. Jūsų prašoma bendradarbiauti – atsakyti į klausimus, kurie dažnai būna gana techniniai, ir pateikti išsamią informaciją, kartais jums gali pritrūkti reikiamos techninės ir teisinės patirties. Tai ypač sudėtinga MVĮ. Europos Komisija, atlikdama savo tyrimus, supranta šiuos sunkumus. Ji taip pat supranta, kad trečiosios šalys, naudodamos prekybos apsaugos priemones, panašią našta užkrauna jūsų įmonėms.

Todėl šis vadovas – naudinga priemonė, padėsianti jums surasti išeitį susidūrus su prekybos apsaugos priemonėmis.

Jis papildo iš įvairių šaltinių gaunamus patarimus ir žinias ir galės padėti ES įmonėms, jeigu kuris nors iš mūsų prekybos partnerių prieš jas pradėtų prekybos apsaugos tyrimą.

Ivadas

1 skyrius: Dempingas, subsidijos, apsaugos priemonės. Pagrindiniai principai

Kas yra dempingas?
 Kas yra subsidija?
 Kas yra apsauga?
 Kokie reikalavimai taikomi, kai norima nustatyti šias priemones?
 Kokia yra teisės sistema?
 Kokio pobūdžio priemonės galima taikyti?

2 skyrius: Tyrimas

Kokiu pagrindu pradedamas tyrimas?
 Kam reikalingas tyrimas?
 Kaip būsiu informuotas apie tyrimą?
 Ar turėčiau dalyvauti tyrime?
 Į ką turėčiau kreiptis?
 Kokie yra pagrindiniai tyrimo etapai?

3 skyrius: Eksportuotojų teisės ir pareigos

Kokios yra mano teisės?
 1. Teisė pateikti informaciją
 2. Teisė susipažinti su informacija ir pateikti pastabas dėl jos
 3. Teisė būti išklausytam
 Kokios mano pareigos?
 1. Užsiregistruokite!
 2. Laikytis terminų
 3. Tinkamai bendradarbiauti

4 skyrius: Ar procedūra man aktuali, o jei taip, tai kiek?

5 skyrius: Kaip nuspręsti bendradarbiauti?

Kokia bendradarbiavimo nauda?
 Kiek „kainuoja“ bendradarbiavimas?
 Kokie nebendradarbiavimo padariniai?
 Kaip nuspręsti bendradarbiauti?
 Ar reikia bendradarbiauti apsaugos atveju?

6 skyrius: Koks vaidmuo tenka įvairioms kitoms šalims?

Koks vaidmuo tenka Europos Komisijai?
 Koks vaidmuo tenka valstybių narių administracijoms?
 Koks vaidmuo tyrimą atliekančioje valstybėje tenka ambasadoms ir ES delegacijoms?
 Koks vaidmuo tenka ES asociacijai, kurios narys esu?
 Koks vaidmuo tyrimą atliekančioje valstybėje tenka mano klientams?
 Koks vaidmuo tenka su mano įmone susijusioms įmonėms?

7 skyrius: Kokios mano alternatyvos, kai priemonės jau nustatytos?

Priemonių peržiūra
 Teisinis priemonių ginčijimas

4

6

6

6

7

7

8

8

9

9

9

9

9

10

10

12

12

12

14

15

16

16

16

16

18

19

19

19

19

20

20

21

21

22

23

23

23

23

24

24

25

Įvadas

Intensyvėjant prekybos globalizacijai, užsienyje savo veiklą plėtojančios įmonės turi atsižvelgti į tai, kad jos privalo laikytis tarptautinės prekybos taisyklių. Tai ne visuo met būna lengva.

Nors dabar vyrauja bendra tendencija šalinti prekybos kliūtis, tarptautinėje prekybos sistemoje šalys labai konkrečiomis aplinkybėmis gali taikyti ribojamąsias priemones. Šios priemonės vadinamos prekybos gynimo priemonėmis arba prekybos apsaugos priemonėmis, o taikyti jas leidžiama tik griežtomis sąlygomis.

Prekybos apsaugos priemonės (PAP) yra trejopos: antidempingo, antisubsidijų ir apsaugos. Pirmųjų dviejų priemonių tikslas – užkirsti kelią nesąžiningai prekybai tais atvejais, kai produktai importuojami tokiais sąlygomis, už kurias pagal tarptautinius prekybos reikalavimus baudžiama, o trečiosios priemonės tikslas – suteikti importo šalies pramonei laiko prisitaikyti prie labai išaugusio importo.

Jei jūsų konkurentai užsienio rinkose teigia, kad jūs eksportuojate į jų rinkas dempingo sąlygomis, kad jūsų eksportas subsidijuojamas arba kad jie kenčia nuo labai išaugusio importo, kuris kenkia jų verslui, jie gali kreiptis į savo valstybės institucijas, kad šios pritaikytų prekybos apsaugos priemones ir taip ištaisytų padėtį. Tai savo ruožtu gali paveikti ir jus, nes importo valstybės institucijos gali pradėti ilgai trunkantį tyrimą, o jūsų eksportui į tą valstybę ateityje gali būtų nustatytos tam tikros priemonės (papildomi muitai arba kvotos).

Šis vadovas padės geriau suprasti prekybos apsaugos esmę, jame pateikiama rekomendacijų, kaip elgtis vykstant prekybos apsaugos tyrimams.

MAX GROSS
TARA
MAX NET

20320 kg
7050 kg
13270 kg

MAX GROSS 20320kg
TARA 7050kg
MAX NET 13270kg

1 skyrius

Dempingas, subsidijos, apsaugos priemonės. Pagrindiniai principai

KAS YRA DEMPINGAS?

Įmonė taiko dempingą, jeigu eksportuoja produktą už žemesnę kainą negu jo „normalioji vertė“. Normaliąja produkto verte laikoma produkto pardavimo vidaus rinkoje kaina arba jo gamybos išlaidos.

Antidempingo priemonė – dažniausiai muitas – taikoma siekiant panaikinti žalingą importo dempingo sąlygomis poveikį ir atkurti sąžiningą konkurenciją. Priemonė grindžiama dempingo skirtumu, kuris apskaičiuojamas palyginus eksporto kainą ir normaliąją vertę. Lyginama su tokiais pačiais arba panašaus pobūdžio produktais. Palyginimo rezultatai gali būti koreguojami atsižvelgiant į kainų palyginamumą veikiančius skirtumus, pavyzdžiui, pardavimo sąlygų, prekybos lygio, fizinių savybių ir pan. skirtumus, siekiant užtikinti, kad palyginimas būtų teisingas.

Ką man daryti, jei dempingo netaikau?

Antidempingo priemonės taikomos visoje šalyje, t. y. jos veikia visą tiriamo produkto eksportą iš vienos ar kelių valstybių. Todėl net jei jūsų įmonė eksportuoja ne dempingo kainomis, ji turi bendradarbiauti atliekant tyrimą, kad įrodytų, jog taip iš tiesų yra. Tada ji bus išteisinta.

Kas yra dempingas?

Vidaus rinkos kaina = 120

Eksporto kaina = 100
Dempingo skirtumas = 20

KAS YRA SUBSIDIJA?

Subsidija yra vyriausybės arba valstybės institucijos finansinė pagalba, kuria suteikiama naudos jos gavėjui. Finansinė pagalba gali būti įvairių formų: dotacijos, paskolos, mokesčių kreditai, vyriausybės suteikiamos prekės arba paslaugos.

Nauda gaunama, jei kuri nors iš šios pagalbos rūšių suteikiama palankesnėmis nei rinkos sąlygomis. Pavyzdžiui, jeigu vyriausybė suteikia elektros energijos už mažesnę nei rinkos kainą arba nuperka produktą už didesnę nei rinkos kainą.

Subsidijos, kurias gali reikėti kompensuoti (vadinamosios kompensuotinos subsidijos), skiriamos konkrečiai vienai įmonei arba vienam sektoriui.

Antisubsidijų priemonė (taip pat dar vadinama kompensacine priemone) – paprastai muitas – taikoma siekiant kompensuoti žalingą subsidijuojamo importo poveikį ir atkurti sąžiningą konkurenciją. Taigi ji turėtų atitikti skirtumą tarp subsidijuojamos ir nesubsidijuojamos eksporto kainos.

Subsidija yra vyriausybės arba valstybės institucijos finansinė pagalba, kuria suteikiama naudos jos gavėjui.

KAS YRA APSAUGA?

Apsaugos priemonės gali būti taikomos, kai pramonę neigiamai veikia neplanuotas, didelis ir staigus importo augimas. Apsaugos priemonių tikslas – suteikti pramonei laikiną atokvėpį, kad sumažėtų importo sukeltas spaudimas ir būtų padaryti reikalingi pakeitimai. Apsaugos priemonės visuomet lydi prievolė imtis perverskios.

Antidempingo ir antisubsidijų priemonės yra taikomos konkrečioms valstybėms (eksportuotojams taip pat taikomas individualus maitas, kuris priklauso nuo jų padėties, bendradarbiavimo masto), o apsaugos priemonės taikomos importui iš visų valstybių. Kitaip tariant, jos taikomos visam importui, neatsižvelgiant į jo šaltinį, vienodos priemonės taikomos kiekvienam eksportuotojui.

Todėl apsaugos procedūra keliais aspektais skiriasi nuo antidempingo ir antisubsidijų procesų (žr. II skyrių).

Kitaip nei antidempingo ir antisubsidijų priemonės, apsaugos priemonės taikomos nepaisant to, ar prekyba yra sąžininga. Todėl teisinės sąlygos, pvz., žalos dydis, šioms priemonėms nustatyti yra griežtesnės.

Kas yra žala?

Pramonė patiria žalą, kai pablogėja jos ekonominė padėtis.

Žala nustatoma objektyviai įvertinus visus aktualius ekonominius veiksnius, pavyzdžiui: gamybą, pardavimą, rinkos dalį, pelną, našumą, pajėgumus, pajėgumų panaudojimą ir pan. Šis sąrašas nėra baigtinis.

Atkreipkite dėmesį, kad norint taikyti apsaugos priemones turi būti nustatyta didelė žala. Ši žala turi būti didesnė už **materialinę** žalą, kuri yra prielaida taikyti antidempingo ir antisubsidijų priemones.

KOKIE REIKALAVIMAI TAIKOMI, KAI NORIMA NUSTATYTI ŠIAS PRIEMONES?

Pirmoji sąlyga šioms priemonėms pradėti taikyti – nustatyti, kad **importas vykdomas dempingo sąlygomis** (taikoma antidempingo priemonė), **subsidijuojamas** (taikoma antisubsidijų priemonė) arba **kad importas staiga išaugo** (taikoma apsaugos priemonė). Tačiau yra ir papildomų reikalavimų: reikia nustatyti, kad toks importas neigiamai paveikė vidaus pramonės ekonominę padėtį, t. y. kad padaryta žala. Kitaip tariant, tyrimą atliekančios institucijos turi įrodyti, kad tarp importo ir **žalos** esama **priežastinio ryšio**.

Viešojo intereso kriterijus: valstybės gali nuspręsti taikyti priemones tik tada, jei įrodoma, kad jos nepakenks jų bendram viešajam interesui, t. y. kad priemonės nesukels daugiau žalos visai ekonomikai negu atneš naudos nuo importo nukentėjusiai vidaus pramonei. Todėl būtina atsižvelgti į importu besinaudojančių pramonės vartotojų, importuotojų ir vartotojų interesus.

Kas yra priežastinis ryšys?

Reikėtų įrodyti, kad atitinkamas importas padarė žalą vidaus pramonei. Paprastai taip būna, kai vienu metu įtaką daro keli veiksniai, pavyzdžiui, padidėja importas ir sumažėja pramonės vidaus pardavimas ir (arba) gamyba.

Labai dažnai vidaus pramonei žalos taip pat padaro kiti veiksniai, ne importas. Reikėtų įrodyti, kad ne jie yra pagrindinė žalos priežastis. Šie veiksniai gali būti: importo ne dempingo sąlygomis, nesubsidijuojamo importo kaina ir mastas, paklausos sumažėjimas, prekybos tendencijų pokyčiai arba technologijų plėtra.

Taigi priemonės gali būti nustatytos tik tada, jei tenkinami trys reikalavimai: i) importas vykdomas dempingo sąlygomis ir (arba) yra subsidijuojamas, ir (arba) staigiai išaugo, ii) vidaus pramonė patiria žalą ir iii) yra priežastinis ryšys, įrodantis, kad žalą padarė importas, o ne kiti veiksniai.

KOKIA YRA TEISĖS SISTEMA?

Kiekviena valstybė, naudojanti prekybos apsaugos priemones, turi specialų įstatymą, kuriame išsamiai paaiškinama, kokiomis sąlygomis taikyti vidaus teisės aktuose numatytas priemones.

Šie PPO valstybių narių įstatymai privalo atitikti būtiniausius PPO reikalavimus. Tačiau nacionaliniai teisės aktai gali būti griežtesni už PPO nuostatas, t. y. juose galima nustatyti aukštesnę priemonių taikymo kartelę negu numato PPO. PPO narės privalo atitinkamoms PPO institucijoms

pranešti apie savo vidaus įstatymus (ir visus jų pakeitimus). Šių įstatymų tekstą galima atsisiųsti pasinaudojus PPO internetine paieškos programa (žr. priedą).

PPO teisės aktai – Susitarimas dėl 1994 m. Bendrojo susitarimo dėl tarifų ir prekybos VI straipsnio įgyvendinimo (PPO antidempingo susitarimas), Susitarimas dėl subsidijų ir kompensacinių priemonių, Susitarimas dėl apsaugos.

Ne PPO narės neprivalo laikytis PPO standartų. Tačiau paprastai

nacionaliniai teisės aktai rengiami atsižvelgiant į PPO principus ir dažnai didesnių skirtumų nebūna.

Į dvišalius ES ir valstybės, kuri imasi arba ketina imtis veiksmų, susitarimus taip pat gali būti įtraukiamos specialios nuostatos dėl prekybos apsaugos priemonių naudojimo. Šie dvišaliai įsipareigojimai taip pat turėtų būti vykdomi.

Pagrindinių dažniau šias priemones taikančių valstybių vidaus teisės aktų aspektų santrauka pateikta Europos Komisijos interneto svetainėje (žr. priedą). Išsamius kiekvienos PPO valstybės narės teisės aktų tekstus galima rasti PPO interneto svetainėje (žr. priedą).

KOKIO POBŪDŽIO PRIEMONES GALIMA TAIKYTI?

ANTIDEMPINGO IR ANTI-SUBSIDIJŲ priemonės paprastai nustatomos penkeriems metams, suteikiant galimybę jas pratęsti, remiantis peržiūros tyrimo rezultatais, papildomam (-iems) penkerių metų laikotarpiui (-iams). Laikinosios antidempingo ir antisubsidijų priemonės gali būti nustatomos ne anksčiau kaip praėjus 60 dienų nuo tyrimo pradžios. Tokios laikinosios priemonės gali būti taikomos: anti-subsidijų priemonės – ne ilgiau kaip 4 mėnesius, antidempingo priemonės – ne ilgiau kaip 6 mėnesius.

Šios priemonės dažniausiai taikomos kaip *ad valorem* maitas, t. y. maitas, apskaičiuojamas pagal sąskaitos vertę, pvz., 15 %, bet gali

būti taikomas ir *konkretaus dydžio maitas*, t. y. pagal kitus, ne vertės, pvz., svorio, kriterijus apskaičiuojamas maitas, pvz., 15 dolerių už toną. Taip pat galimi įsipareigojimai dėl kainų (žr. toliau). Maitas moka importuotojas, importuojantis į valstybę, kurioje nustatytos priemonės, o juos surenka valstybės muitinės institucijos.

Eksportuotojams, tinkamai bendradarbiaavusiems su tyrimą atliekančia institucija, turėtų būti nustatytas jų konkrečią padėtį atitinkantis maito tarifas. Nebendradarbiaavusiems eksportuotojams taikomas maitas kitiems eksportuotojams, kuris paprastai būna didesnis nei tas,

kuris taikomas bendradarbiaujančioms šalims. Taip daroma siekiant paskatinti eksportuotojus bendradarbiauti.

Muitai gali būti apskaičiuoto dempingo skirtumo arba nustatytos subsidijos dydžio. Kai kurios valstybės taip pat suteikia galimybę apriboti maito dydį iki tokio lygio, kuris būtinas žalai kompensuoti. Šis metodas vadinamas **mažesniojo maito taisykle**. Tačiau taikomos priemonės mastas niekada negali viršyti dempingo skirtumo arba bendros subsidijos sumos.

APSAUGOS priemonės gali būti nustatomos 4 metams, suteikiant galimybę jas pratęsti, bet ne ilgiau

kaip iš viso 8 metams (žr. VII skyrių). Tačiau didžiąja dauguma atvejų jos nustatomos trejų metų laikotarpiui. Šios priemonės gali būti įvestos labai padidėjus importui ir taikomos kaip maitas arba apimties apribojimas. Apimties apribojimai – tai kvotos arba tarifų kvotos. Kai nustatomos kvotos, importas, viršijantis tam tikrą importo kvotą, nebeleidžiamas, o kai nustatoma tarifo kvota – tą ribą viršijęs importas vis tiek galimas, tik jam taikomas papildomas maitas. Laikinosios apsaugos priemonės gali būti pradėtos taikyti iškart, kai pradedamas tyrimas. Šios laikinosios priemonės gali būti taikomos tik kaip maitas.

Įsipareigojimai dėl kainų. Ar tai alternatyvus sprendimas?

Antidempingo ir antisubsidijų atvejais eksportuotojas gali pasiūlyti prisiimti įsipareigojimą dėl kainos, užuot mokėjęs antidempingo arba antisubsidijų maitą.

Kai prisiimamas įsipareigojimas dėl kainos, eksportuotojas sutinka eksportuoti tam tikrą produktą už kainą, kuri viršys tam tikrą ribą, t. y. už kainas ne dempingo ir ne subsidijavimo sąlygomis. Jeigu eksporto kainos viršija šią ribą, įmonės produktams netaikomas maitas, kurį antraip tektų mokėti produktus importavus. Žinoma, tam reikia įvykdyti tam tikras sąlygas, tokius atvejus importo valstybės institucijos griežtai stebi, kartais turi būti teikiamos reguliarios eksporto kainų ir patikrų procedūrų ataskaitos.

Jeigu įmonė nori pasiūlyti prisiimti įsipareigojimą dėl kainos, ji turėtų kreiptis į tyrimą atliekančias institucijas.

2 skyrius

Tyrimas

KOKIU PAGRINDU PRADEDAMAS TYRIMAS?

Prekybos apsaugos tyrimai pradami arba gavus pramonės atstovų skundą, arba tyrimą atliekančios institucijos iniciatyva. Tyrimas gali būti pradėtas, kai turima duomenų apie: i) dempingą, subsidijavimą arba didelį importo padidėjimą, ii) žalą vidaus pramonei ir iii) priežastinį ryšį tarp žalos ir atitinkamo importo, – tai priklauso nuo priemonės. Didžiąja dauguma atvejų tyrimas pradamas pagal vieno arba kelių vidaus gamintojų pateiktus skundus. Atkreipkite dėmesį į tai, kad skundo pateikėjai pagal įstatymus turi atstovauti didžiąjai vidaus gamintojų daliai. Kiekviena suinteresuotoji šalis turi teisę gauti šio skundo „viešą redakciją“ (t. y. redakciją, iš kurios pašalinti visi konfidencialūs duomenys). Taip pat žr. III skyriaus 2 dalį.

KAM REIKALINGAS TYRIMAS?

Išnagrinėjusios skundą ir įsitikinusios, kad jame pateikta pakankamai įrodymų, institucijos priima sprendimą pradėti tyrimą. Tyrimo tikslas – surinkus informaciją, patikrinti, ar įvykdytos teisinės sąlygos priemonėms taikyti, ir nustatyti priemonių taikymo mastą. Nebūtinai per visus tyrimus nustatomos priemonės. Tyrimas iš tiesų gali parodyti, kad priemonės nepagrįstos.

KAIP BŪSIU INFORMUOTAS APIE TYRIMĄ?

Tyrimą pradedanti valstybė savo nacionaliniame oficialiajame leidinyje turi paskelbti pranešimą, vadinamąjį tyrimo inicijavimo pranešimą. Ji taip pat turi informuoti susijusių valstybių institucijas. Paprastai tiesiogiai taip pat informuojami visi tyrimą atliekančiai institucijai žinomi eksportuojantys gamintojai. Kaskart, kai Europos Komisija informuojama apie pradėtą tyrimą, ji nedelsdama apie tai praneša valstybių narių atstovams ir prašo jų perduoti tą informaciją šalims, kurioms ji aktuali. Europos Komisija taip pat stengiasi susisiekti su ES asociacijomis, kurios atstovauja atitinkamą produktą gaminančiai pramonei, kad jas įspėtų, suteiktų atitinkamą informaciją ir paprašytų susisiekti su savo nariais. Apie vykstantį tyrimą Europos Komisija taip pat praneša savo interneto svetainėje.

Taigi eksportuojantys gamintojai informaciją iš tyrimą atliekančios institucijos gauna tiesiogiai, apie tyrimą juos informuoja jų valstybė narė arba atitinkama ES asociacija. Daugeliu atvejų gamintojai taip pat sužino apie pradėtą tyrimą iš kitų šalių, su kuriomis palaiko ryšį, pavyzdžiui, klientų, nes tokia informacija paprastai sklinda greitai.

Ką turėčiau daryti, kai mane informuoja apie tyrimą?

Jeigu vykstant tyrimui norite išsaugoti savo teises, turėtumėte nedelsiant kreiptis į tyrimą atliekančias institucijas ir užsiregistruoti kaip suinteresuotoji šalis.

AR TURĖČIAU DALYVAUTI TYRIME?

Kad būtų pasiekta geriausių įmanomų rezultatų, rekomenduojama bendradarbiauti su tyrimą atliekančiomis institucijomis ir pateikti prašomą informaciją. **Antidempingo arba antisubsidijų tyrimuose visapusiškai bendradarbiaujančioms įmonėms taikomas individualus, jų padėtį atspindintis muitas, kuris dažniausiai būna mažesnis už nebendradarbiaujančioms įmonėms taikomą muitą.** Išsamiau tai aptarta V skyriuje.

Į KĄ TURĖČIAU KREIPTIS?

Jeigu jūsų įmonei tyrimas aktualus arba turite konkrečių klausimų, **geriausia būtų, jeigu kreiptumėtės į savo valstybės ir (arba) Europos asociaciją**, kuri paprastai informuojama apie tokį procesą ir apie jį žino. Taip pat galite kreiptis į savo valstybės administraciją su prašymu atitinkamai pakonsultuoti ir įvertinti tą procesą.

Kad gautumėte visą aktualią informaciją (pavyzdžiui, tyrimo inicijavimo pranešimą, klausimynus) ir nepraleistumėte nė vieno termino, kreipkitės tiesiogiai į atitinkamą tyrimą atliekančią instituciją. Svarbu, kad „apie save praneštumėte“ šioms institucijoms ir užsiregistruotumėte kaip to tyrimo suinteresuotoji šalis. Dažnai tai yra išankstinė sąlyga tam, kad galėtumėte naudotis gynybos teisėmis.

Europos Komisija taip pat aktyviai stebi, kokių prekybos apsaugos veiksmy imasi ne ES valstybės. Nors Europos Komisija tokiuose tyrimuose negali teisiškai atstovauti ES gamintojams, ji renka techninius duomenis ir kaupia patirtį, kokias prekybos apsaugos priemones naudoja trečiosios šalys. Patyrusių specialistų grupė gali suteikti jūsų įmonei techninę pagalbą ir patarimų. Duomenys ryšiams su Europos Komisija palaikyti pateikti priede.

KOKIE YRA PAGRINDINIAI TYRIMO ETAPAI?

1. Antidempingo ir antisubsidijų tyrimai

Toliau pateikiama bendra informacija apie pagrindinius įprasto tyrimo etapus. Skirtingose valstybėse jie gali skirtis – kiekvienos pagrindinės valstybės interneto svetainės nurodytos priede.

TYRIMO PRADŽIA

Ne ES valstybės institucijos pradeda tyrimą paskelbdamos apie tai savo nacionaliniame oficialiajame leidinyje. Šiame skelbime paprastai taip pat nurodomi visi svarbūs terminai. Kartu institucijos informuoja tiesiogiai su tyrimu susijusius eksportuotojus ir (arba) atitinkamas ambasadas, prekybos biurus ir ES atstovybes.

SUSIJUSIO GAMINTOJO REGISTRACIJA

Eksportuojantys gamintojai, kuriems tyrimas aktualus, turi užsiregistruoti tyrimą atliekančioje institucijoje ir paprašyti klausimyno. Būtina laikytis griežtų terminų: paprastai 15–21 diena skiriama suinteresuotųjų šalių registracijai ir 30–45 dienos skiriamos užpildytam klausimynui grąžinti.

LAIKINŲJŲ PRIEMONIŲ NUSTATYMAS

Laikinosios priemonės **gali būti** nustatytos praėjus 60 dienų nuo tyrimo pradžios. Tačiau paprastai tai trunka ilgiau. Laikinosios priemonės nustatomos ne visais atvejais.

PAPILDOMA INFORMACIJA IR (ARBA) VIZITAS

Per tyrimą institucijos gali prašyti pateikti papildomos informacijos ir (arba) paskirti tikrinamąjį vizitą eksportuotojo patalpose. **Atkreipkite dėmesį, kad tikrinamieji vizitai vyksta prieš nustatant laikinąsias priemones arba jas nustačius.**

GALUTINIŲ PRIEMONIŲ NUSTATYMAS

Tyrimą užbaigus **gali būti** nustatytos galutinės priemonės. Tyrimą atliekančios institucijos privalo paskelbti galutinę išvadą ir pagal PPO taisykles, prieš nustatydamos galutinę priemonę, suteikti galimybę suinteresuotosioms šalims pateikti savo pastabas. **Tyrimai turi būti baigti per vienus metus**, išskyrus specialias aplinkybes, **bet jokiais atvejais negali trukti ilgiau kaip 18 mėnesių.**

2. Kokia yra apsaugos tyrimų specifika?

Išvardytieji pagrindiniai etapai taip pat būdingi apsaugos tyrimams: tyrimas pradėdamas apie jį paskelbiant vidaus oficialiajame leidinyje, reikia registruotis kaip suinteresuotajai šaliai, pildomi klausimynai, skelbiami rezultatai, kad šalys galėtų pateikti pastabas, ir nustatomos priemonės.

Tačiau kai kuriais aspektais apsaugos procesas skiriasi nuo antidempingo ir antisubsidijų procesų, nes apsauga yra nepaprastoji priemonė, o vienodas muitas nustatomas visam importui, nepaisant jo kilmės valstybės. Pagrindiniai skirtumai tokie:

1) **Laikinosios priemonės gali būti nustatytos ir tyrimas pradėtas vienu metu. Todėl eksportuotojams apsaugos muitas gali būti nustatytas staiga, neįspėjus.**

2) Nors per apsaugos tyrimą taip pat svarbu, kad įmonės bendradarbiautų, bendradarbiavimas neturi tokio pat poveikio kaip antidempingo ir antisubsidijų tyrimuose, nes jokie individualūs muitai neskaičiuojami. Vienodas muitas taikomas importui iš visų šaltinių. Tačiau tyrimą atliekančios institucijos gali pasirinkti tokią muito formą, kuri labiau tiktų problemoms spręsti, kartu nepagrįstai nenustatytų sankcijų importui, kuris nedaro žalos vidaus pramonei. Pavyzdžiui, priemonė

galėtų būti nustatoma tik iki tam tikros mažiausios importo kainos. Todėl eksportuotojai turėtų aiškų interesą bendradarbiauti, siekdami užtikrinti, kad į jų nuomonę ir pastabas būtų atsižvelgta. Jei nebendradarbiaus, šalys iš tiesų gali prarasti teisę ginti savo interesus (pvz., pateikti informaciją, dalyvauti klausyme).

Todėl įmonės, susijusios su apsaugos tyrimu, turėtų nedelsdamos kreiptis į Europos Komisiją ir (arba) savo valstybės narės administraciją, kad parengtų gynybos strategiją ir joms nebūtų taikomos nepagrįstos sankcijos. Daugeliu atvejų Europos eksportuotojai žalos nedaro, nes jų eksportuojami produktai patenka į didesnių kainų segmentus.

3 skyrius

Eksportuotojų teisės ir pareigos

Prekybos apsaugos tyrimai yra administracinės procedūros, per kurias visos suinteresuotosios šalys turi ne tik konkrečias teises (teises į gynybą), bet ir pareigas. Suinteresuotosios šalys – tai visi ūkio subjektai, kuriuos bet kurios priemonės gali tiesiogiai arba netiesiogiai paveikti. Pirmiausia tai su tyrimu susijusios (-ių) šalies (-ių) eksportuotojas (-ai) ir tyrimą pradėjusios valstybės vidaus gamintojas (-ai). Siekiant praktiškai

užtikrinti, kad šios šalys galėtų naudotis savo teisėmis, jos privalo vykdyti tam tikras pareigas.

Šios teisės ir pareigos nustatytos tyrimą pradėjusios valstybės teisės aktuose. Jie turėtų atitikti PPO teisės aktus (jeigu ta valstybė yra PPO narė) ir visų galiojančių tos valstybės ir ES dvišalių susitarimų nuostatas.

KOKIOS YRA MANO TEISĖS?

1. Teisė pateikti informaciją

Eksportuotojai turi teisę pateikti atitinkamą informaciją raštu. Tyrimą atliekanti institucija privalo atsižvelgti į šią informaciją tiek, kiek ji aktuali ir pateikta tos institucijos nustatyta tvarka, taip pat ir pagal nustatytus terminus.

Šalys gali pateikti dvejopą informaciją: i) informaciją, kuri bus naudojama **jūsų įmonei taikytino mūto dydžiui** apskaičiuoti (antidempingo ir antisubsidijų tyrimų atvejais), t. y. paprastai – užpildyti klausimyną, ir (arba) ii) bendras teisinio arba faktinio pobūdžio pastabas, t. y. pateikti rašytinę informaciją.

DĖMESIO: užsiregistruokite!

Kad taptų suinteresuotąja šalimi, – ir galėtų užtikrinti pirmiau aptartas gynybos teises, – įmonė turėtų apie save pranešti tyrimą atliekančiai institucijai ir užsiregistruoti tyrimo inicijavimo pranešime nustatyta

tvarka ir terminais. Paprastai pakanka paprasto rašto, bet tam tikros jurisdikcijos šalyse jau šiame etape reikalaujama pateikti išsamesnę informaciją.

Koks klausimyno tikslas?

Pagrindinis klausimyno pildymo tikslas – pasiekti, kad būtų nustatytas jūsų įmonės padėtį atitinkantis muitas. Pavyzdžiui, antidempingo procese prašoma pateikti išsamią informaciją apie eksporto kainas, kainas vidaus rinkoje ir atitinkamo produkto gamybos išlaidas. Jei atsakymas laikomas pakankamu – ir tyrimą atliekančios institucijos patikrino informaciją – ši informacija bus naudojama dempingo skirtumui apskaičiuoti.

Antidempingo ir antisubsidijų procesuose gali būti nustatomi individualūs tarifai, o **apsaugos procese** nustatoma ir taikoma tik viena priemonė visam eksportui, nepaisant jo kilmės valstybės ir to, ar buvo pateiktas užpildytas klausimynas. Tačiau klausimyną pildyti apsaugos atveju gali būti vis tiek svarbu, siekiant, kad būtų nustatyta tokia priemonė, kuri mažiau paveiktų jūsų, kaip eksportuotojo, interesus, pvz., minimali kaina.

Kodėl turėčiau užpildyti klausimyną?

Užpildyti klausimyną nėra privaloma. Tačiau jo neužpildžius paprastai neskaičiuojamas individualus muitų tarifas, o priemonės paprastai būna griežtesnės negu tos, kurios taikomos bendradarbiaujančioms šalims (už nebendradarbiavimą atlygis nesuteikiamas).

Klausimyno pildymas taip pat yra susijęs su svarbiomis pareigomis (žr. interparpuslapio viršuje), dažnai pravartu kreiptis į teisės konsultantus, kad būtų užtikrintas pakankamas bendradarbiavimas. Net jei tyrime bendradarbiaujama visapusiškai, konkretus, jūsų lūkesčius atitinkantis rezultatas negarantuojamas.

Nors bendradarbiauti yra rekomenduojama, tai ekonominis sprendimas, kuris turėtų būti pagrįstas ekonominės naudos analize.

Kaip užpildyti klausimyną?

Jeigu nuspręstumėte klausimyną užpildyti, turite užtikrinti visapusišką bendradarbiavimą (atsakyti į visus klausimus) ir įvykdyti visus tyrimą atliekančios institucijos reikalavimus. Dalinis bendradarbiavimas (t. y., kai užpildomos tik tam tikros klausimyno dalys) gali būti vertinamas kaip nebendradarbiavimas. Tokiu atveju skaičiuojant muitą bus remiamasi ne jūsų pateiktais duomenimis, bet tiksliausias žinomas faktais. Todėl muitas gali būti didesnis nei tikėtote. Su bendradarbiavimu susijusios pareigos išsamiau aptartos **V skyriuje**.

Kaip užtikrinti, kad būtų saugomi mano konfidencialūs duomenys?

Klausimyno užpildymas reiškia, kad turėsite pateikti slapto ir konkrečios informacijos apie įmonę, pavyzdžiui, išsamius duomenis apie kainas (apie kiekvieną eksporto sandorį), išlaidas, klientų pavadinimus.

Net jei, jūsų nuomone, tokia informacija yra labai slapta, nes gali būti susijusi su verslo paslaptimis, tai tyrimui svarbiausia informacija, kurią vis dėlto reikėtų pateikti tyrimą atliekančioms institucijoms. O tyrimą atliekančių institucijų pareiga yra užtikrinti konfidencialių duomenų apsaugą, jos negali šios informacijos atskleisti jokioms kitoms šalims.

Todėl **bet kokie slapti duomenys gali būti pateikti kaip konfidenciali informacija**, tik tada jie turėtų būti aiškiai pažymėti, kad yra konfidencialūs. Tokiu atveju taip pat turėsite pateikti nekonfidencialią šios informacijos santrauką. Ši nekonfidenciali santrauka bus pateikta visoms suinteresuotosioms šalims susipažinti, siekiant užtikrinti skaidrumą ir suteikti toms suinteresuotosioms šalims galimybę tinkamai pasinaudoti savo

Kaip nuspręsti bendradarbiauti?

Kad galėtų nuspręsti, ar bendradarbiauti, ar ne, eksportuotojai turi palyginti bendradarbiavimo išlaidas ir naudą su nebendradarbiavimo padariniais. Nebendradarbiavimas gali reikšti, kad teks pasitraukti iš atitinkamos eksporto rinkos.

Žiūrėkite **V skyrių**

Kokios dar informacijos, be užpildyto klausimyno, galiu pateikti?

Be klausimyno, suinteresuotosios šalys gali norėti pateikti bendresnio pobūdžio pastabų arba iškelti konkrečių klausimų, nesusijusių su muitų nustatymu. Tai, pavyzdžiui, gali būti teisiniai argumentai (t. y. duomenys, kad teisiniai reikalavimai neįvykdyti), konkreti informacija apie produkto apibrėžtį, vidaus pramonės padėtį, vidaus rinką ir (arba) bet kokia kita tyrimui aktuali informacija.

Tokias pastabas galima pateikti raštu, laikantis tyrimo inicijavimo pranešime nurodytos formos ir terminų, suderinus su ES pramonės asociacijomis, savo valstybės administracija ir Europos Komisija, taip užtikrinant informacijos darnumą.

Tyrimą atliekančios institucijos privalo išanalizuoti visą gautą informaciją, taip pat ir rašytinę, ir, jei ji aktuali ir tinkamai pagrįsta, turi ją atsižvelgti rengdamos savo išvadas.

gynybos teisėmis. Pavyzdžiui, santraukoje gali būti pateikta skaičių indeksacija. Atkreipkite dėmesį, kad jei kurios nors informacijos neįmanoma pateikti kaip santraukos arba indeksacijos, pvz., klientų pavadinimų, ją vis tiek būtina pateikti tyrimą atliekančiai institucijai (pažymėjus, kad tai konfidencialu), tik ji nebus prieinama kitoms šalims.

Atkreipkite dėmesį, kad JAV, Kanada ir Meksika suinteresuotųjų šalių teisiniais atstovams suteikia galimybę susipažinti su visa pateikta konfidencialia informacija. Tačiau teisiniai atstovai neturi teisės dalytis šia informacija su savo klientais.

Dėl konkrečių klausimų šioje srityje rekomenduojame ieškoti teisinės pagalbos arba kreiptis į Europos Komisijos tarnybas ir savo valstybės administraciją, kad gautumėte patarimų (duomenys ryšiams palaikyti pateikti šio vadovo pabaigoje).

2. Teisė susipažinti su informacija ir pateikti pastabas dėl jos

Tyrimą atliekančios institucijos privalo pateikti informaciją suinteresuotosioms šalims **a) pradėjus tyrimą** ir **b) parengus išvadas**. Be to, **c) turi** būti suteikta galimybė susipažinti su nekonfidencialia kitų suinteresuotųjų šalių **pateikta informacija**.

a) Informacija tyrimo pradžioje

Tyrimai beveik visuomet pradedami remiantis trečiosios šalies vidaus pramonės atstovų skundu (prašymu). Vos tik tyrimas pradedamas, tos valstybės tyrimą atliekančios institucijos privalo leisti suinteresuotosioms šalims susipažinti su skundu. Šiame dokumente turėtų būti pateikta įrodymų apie i) dempingą ir (arba) subsidijavimą ar išaugusį importą, ii) informacija apie vidaus pramonės padėtį ir iii) įrodymų, kad importas neigiamai paveikė vidaus pramonę.

Jeigu tyrimas jums aktualus, turite teisę gauti skundo „viešą redakciją“. Ši redakcija – tai nekonfidenciali vidaus pramonės atstovų prašymo versija, t. y. kurioje visi konfidencialūs duomenys pašalinti ir pakeisti nekonfidencialia jų santrauka. Šioje santraukoje turi būti pateikta pakankamai duomenų, kad būtų galima tinkamai suprasti pateiktos konfidencialios informacijos esmę.

b) Informacija, kai padaromos išvados

Tyrimo išvados turėtų būti pateiktos suinteresuotosioms šalims. Jeigu esate suinteresuotoji šalis, taip pat turėtumėte prašyti ir gauti tokios informacijos: svarbiausias išvadas dėl dempingo ir (arba) subsidijavimo arba importo padidėjimo (apsaugos atveju), vidaus pramonės padėtį (žalą) ir tai, kaip importas paveikė vidaus pramonę (priežastinį ryšį). Visi bendradarbiaujantys eksportuotojai taip pat turėtų gauti išsamų paaiškinimą, kaip buvo apskaičiuotas jiems taikomas muitas (tik anti-dempingo arba antisubsidijų procesuose, nes apsaugos taikymo atveju individualūs muitai nenustatomi).

Kada gausiu informaciją apie svarbiausias išvadas?

Tyrimo rezultatai turi būti paskelbti prieš nustatant galutines priemones ir turi būti suteikta pakankamai laiko pastaboms pateikti. Tarpinės išvados gali būti pateiktos nustatant laikinąsias priemones arba iškart po to.

Ką turėčiau daryti, jei jokios informacijos negavau?

Jeigu nesuteikiama jokios informacijos arba suteikiama tik dalis informacijos, suinteresuotosios šalys turėtų kuo greičiau kreiptis į tyrimą atliekančias institucijas, nes paprastai reaguoti skirtas laikotarpis būna gana trumpas (žr. toliau). Europos Komisija gali jums pagelbėti, jei manote, kad negavote pakankamai informacijos.

Kaip galiu pasinaudoti gauta informacija?

Tyrimo rezultatai skelbiami tam, kad suinteresuotosios šalys galėtų pateikti savo pastabas dėl išvadų. Turėtumėte turėti omenyje tai, kad pastabas galima pateikti tik iki tam tikro termino (kuris nurodomas arba tyrimo inicijavimo pranešime, arba pačiame dokumente, kuriame pateikiama tyrimo informacija). Taigi turėtumėte užtikrinti, kad jūsų pastabos būtų pateiktos iki tyrimą atliekančios institucijos nustatyto termino.

Jūs turite teisę pateikti bet kokias pastabas dėl išvadų, tarp jų – dėl jūsų įmonei nustatyto muito apskaičiavimo (jei jis taikomas), dėl žalos arba priežastinio ryšio nustatymo. Šiuo etapu galima kelti ir visus kitus klausimus, pavyzdžiui, dėl produkto apibrėžties. Iš tiesų, galbūt jums aktualu prašyti išimties savo eksportuojamiems (kai kuriems) produktams. Tačiau tam reikalingas teisinis vertinimas.

Kai kurios valstybės taip pat atlieka vadinamąjį viešojo intereso vertinimą, t. y. analizuoja, ar nustatant priemones nebūtų pažeisti bendri vidaus ekonomikos interesai. Dėl to taip pat galima pateikti pastabas.

Ir šiuo itin svarbiu tyrimo etapu jums gali padėti Europos Komisija ir jūsų valstybės administracija.

c) Galimybė susipažinti su pateikta informacija

Visos suinteresuotosios šalys turi teisę susipažinti su kitų šalių tyrime pateikta informacija. Tai gali vykti įvairiai, priklausomai nuo tyrimą pradėjusios valstybės:

Galimybė susipažinti su nekonfidencialia informacija (dažniausias atvejis)

Visos suinteresuotosios šalys turi teisę susipažinti su nekonfidencialia kiekvienos kitos šalies tyrime pateiktos visos informacijos versija. Vietoj visų konfidencialių duomenų joje pateikiama prasinga santrauka. Šalys gali prašyti leisti susipažinti su šia informacija tyrimą atliekančiose institucijose. Paprastai būna suteikiama galimybė padaryti kopijas.

Turėkite omenyje, kad kai kuriose valstybėse susipažinti su informacija leidžiama tik vietos teisininkams, todėl gali tekti pasisamdyti advokatą.

Kai kurios valstybės, pvz., Australija ir Kanada, suteikia galimybę užsiregistravusioms suinteresuotosioms šalims susipažinti su informacija internete.

Galimybė susipažinti su konfidencialia informacija

Kai kurios valstybės (šiuo metu JAV, Kanada, Meksika) suteikia galimybę susipažinti su VISAIS suinteresuotųjų šalių pateiktais dokumentais (taip pat ir konfidencialia informacija). Tačiau tokia teisė suteikiama tik teisininkams, kurie griežtai įpareigojami neatskleisti jokios konfidencialios informacijos savo klientams.

Automatinis informacijos gavimas

Nedaugelis valstybių reikalauja, kad kaskart, kai pateikia informacijos, šalis nekonfidencialią šios informacijos versiją iškart siųstų visoms suinteresuotosioms šalims (pagal vadinaimą adresatų sąrašą). Taip yra, pavyzdžiui, Ukrainoje.

Kaip galiu pasinaudoti šia informacija?

Pateikta informacija gali būti įdomi, nes galima susipažinti su kitų šalių pateiktais argumentais. Į šiuos argumentus galima atsikirsti pateikiant informacijos arba paprašius, kad per klausymą būtų paskelbta jūsų nuomonė. Paprastai eksportuotojai daugiausia dėmesio skiria vidaus pramonės atstovų, t. y. jų konkurentų importo šalyje, pateiktai informacijai.

3. Teisė būti išklaustam

Šalys taip pat gali pateikti savo nuomonę žodžiu, per klausymą. Klausymo prašo šalys arba jį sušaukia tyrimą atliekančios institucijos. Pastaruoju atveju vyksta viešas klausymas, t. y. jame kviečiamos dalyvauti, pateikti savo nuomonę ir poziciją visos suinteresuotosios šalys. Klausymas vyksta tyrimą pradėjusioje valstybėje.

Informacija apie klausymus paprastai pateikiama tyrimo inicijavimo pranešime. Jeigu norite pateikti savo nuomonę žodžiu, turėtumėte laikytis tyrimo inicijavimo pranešime paaiškintos tvarkos. Taip pat pravartu per klausymą žodžiu pateiktas pastabas po klausymo pateikti raštu. Kaip ir rašytinę informaciją, per klausymą pateikiamą nuomonę geriausia būtų suderinti su ES pramonės asociacija, Europos Komisija ir savo valstybės administracija.

KOKIOS MANO PAREIGOS?

Kad dalyvautų tyrime ir išsaugotų pakankamas teises į gynybą, šalys turėtų vykdyti tam tikras pareigas. Šios pareigos paprastai tiksliai paaiškinamos tyrimo inicijavimo pranešime, bet pagrindinės pareigos yra laikytis terminų ir tinkamai bendradarbiauti.

1. Užsiregistruokite!

Pirmasis bendradarbiavimo tyrime žingsnis – suinteresuotosios šalies registracija laikantis tyrimo inicijavimo pranešime nurodytos tvarkos ir terminų.

2. Laikytis terminų

Tyrimų trukmė yra ribojama, todėl juose nustatomi labai griežti terminai. Jų nesilaikymas gali būti įvertintas kaip nebendradarbiavimas, o tai gali turėti svarbių neigiamų padarinių. Todėl svarbu šiuos terminus žinoti ir jų laikytis. Terminai paprastai aiškiai nurodomi tyrimo inicijavimo pranešime ir (arba) apie juos tyrimą atliekančios institucijos praneša oficialiai visoms užsiregistravusioms suinteresuotosioms šalims.

Prašymai pratęsti terminą gali būti teikiami tiesiogiai tyrimą atliekančioms institucijoms. Jeigu prašymas logiškas ir tinkamai pagrįstas, terminai dažnai pratęsiami. Tačiau garantijos nėra. Geriausia, jei dokumentai pateikiami laikantis terminų.

Pagrindiniai terminai nustatomi:

- **suinteresuotosioms šalims registruotis,**
- **klausimynui užpildyti (ir raštams dėl trūkstamos informacijos atsakyti),**
- **pastaboms pateikti (pradėjus tyrimą arba nustačius laikinąsias priemones),**
- **prašymui dalyvauti viešame klausyme pateikti.**

3. Tinkamai bendradarbiauti

Norėdami tinkamai bendradarbiauti, privalote užpildyti klausimyną. Jūsų atsakymai į klausimyno klausimus bus svarbiausia informacija, pagal kurią bus padarytos išvados dėl jūsų įmonės (antidempingo ir antisubsidijų atvejais). Užpildyti klausimyną ne visada paprasta, nes reikalaujama pateikti išsamią informaciją konkrečia forma, kuri įmonėms dažnai būna neįprasta. Paprastai prašoma pateikti išsamius dvylikos mėnesių laikotarpio vidaus ir eksporto sandorių duomenis ir išsamią informaciją apie kiekvieno tipo tiriamo produkto gamybos išlaidas.

Taip pat turėtumėte atminti, kad jei per nustatytą laikotarpį **nepateiksite** visos aktualios informacijos, **pateiksite ne visą, neteisingą arba klaidinančią informaciją, tai gali turėti nepalankių padarinių jūsų įmonei.** Pavyzdžiui, jei antidempingo tyrimo atveju pateiksite vidaus kainų duomenis, bet nenurodysite atitinkamų gamybos išlaidų, vargu ar jūsų informacija bus priimta, nes tomis kainomis galima remtis tik jei įrodoma, kad jos pelningos, t. y. yra didesnės už gamybos išlaidas. Jeigu pateikiama tik dalis duomenų, tyrimą atliekančios institucijos gali

Proceso kalba

Pastabos ir užpildyti klausimynai paprastai teikiami oficialia tyrimą atliekančios valstybės kalba. Todėl reikia atsižvelgti į tai, kiek laiko prireiks visiems dokumentams išversti prieš juos išsiunčiant tyrimą atliekančiai valstybei.

Laikykitės terminų!

Ką galiu padaryti pasibaigus terminui?

Tyrimą atliekančios institucijos gali nepaisyti jokios pasibaigus terminui pateiktos informacijos. Jeigu jums sudėtinga laikytis termino, geriausia, jei nedelsdami prašytumėte jį pratęsti. Jeigu jums terminas nepratęsiamas arba jūs negalite laiku pateikti informacijos, geriausia būtų, jei vis tiek tą informaciją pateiktumėte, kad ir vėliau, kartu su paaiškinimu, kodėl vėluojate. Tačiau nėra jokios garantijos, kad tyrimą atliekanti institucijos ją priims.

Blogiausiu atveju savo bendro pobūdžio pastabas dėl tyrimo esmės vis tiek galite pateikti Europos Komisijai, savo valstybės institucijoms arba savo valstybės ir (arba) ES pramonės asociacijai, kurią šios galėtų panaudoti pačios teikdamos informaciją, jeigu yra užsiregistravusios kaip suinteresuotosios šalys.

nuspręsti (bent iš dalies) neatsižvelgti į klausimyną ir padaryti išvadas remdamasi kitais turimais faktais.

Labai svarbu prieš pradėdami pildyti klausimyną atidžiai perskaityti jo pildymo instrukcijas. Jei kilo klausimų dėl atsakymų į klausimus arba pildydami klausimyną susidūrėte su sunkumais, turėtumėte nedelsdamas kreiptis į tyrimą atliekančias institucijas.

Įmonėms pateikus užpildytus klausimynus, gali būti siunčiami vadina-mieji raštai dėl trūkstamos informacijos. Atsakymas į tokį raštą taip pat turėtų būti pateiktas iki nustatyto termino, antraip bus tariama, kad jūs nebendradarbiavote. **Tyrimą atliekančios institucijos gali atlikti tikrinimą vietoje, kad išanalizuotų jūsų įmonės duomenis ir patikrintų klausimyne pateiktą informaciją.**

Ar su mano įmone susijusios įmonės taip pat turi pildyti klausimyną?

Tyrimą atliekančios institucijos gali prašyti, kad susijusios įmonės, dalyvaujančios gaminant ir parduodant tiriamą produktą, taip pat užpildytų klausimyną ir (arba) kad būtų pateiktas apibendrintas įmonių grupės atsakymas. Ypač prašoma, kad atsakymą pateiktų importuotojai trečiojoje šalyse. Turėkite omenyje, kad sąsajos nebūtinai reiškia kontrolės santykius. Jeigu abejojate, ar susijusi šalis turėtų pateikti atsakymus, nedelsdamas kreipkitės į tyrimą atliekančias institucijas ir šį aspektą išsiaiškinkite.

Išimtis: Atranka

Jeigu eksportuotojų labai daug, tyrimą atliekančios institucijos gali nuspręsti savo išvadas teikti dėl priimtino (mažesnio) įmonių skaičiaus. Tam bus sudaryta įmonių imtis ir klausimynus užpildyti turės tik į ją patekę eksportuotojai. Tačiau labai svarbu, kad jūsų įmonė sutiktų dalyvauti tyrime ir užpildytų vadinamąjį atrankos klausimyną (daug trumpesnį nei pagrindinio tyrimo), kuriuo remdamosi tyrimą atliekančios institucijos atrinks įmones. Apibendrintos išvados dėl atrinktų įmonių tada bus pritaikytos bendradarbiauti norinčioms, bet į imtį neįtrauktoms įmonėms.

Ar turėčiau užpildyti klausimyną apsaugos atveju?

Nors apsaugos atveju individualūs muitai nenustatomi, užpildyti klausimyną vis tiek gali būti svarbu, kad tyrimą atliekančios institucijos gautų aktualių duomenų arba informacijos. Jeigu neužpildysite klausimyno, tyrimą atliekančios institucijos taip pat gali padaryti (klaidingas) išvadas, kad eksportuotojams tas atvejis neaktualus.

Kadangi išsamūs skaičiavimai neatliekami, klausimynus apsaugos tyrimo atvejais užpildyti lengviau negu antidempingo arba antisubsidijų tyrimuose.

Todėl labai rekomenduojama klausimyną užpildyti ir apsaugos tyrime. Tačiau kai kurios valstybės neprašo, kad eksportuotojai užpildytų klausimynus apsaugos atvejais. Tokiais atvejais jūs vis tiek galite pateikti dokumentą su savo nuomone ir pastabomis.

TIKRINAMIEJI VIZITAI: AR TURĖČIAU JUOS LEISTI? KO IŠ MANĖS TIKIMASI?

Bet kurį užpildytą klausimyną tyrimą atliekančios institucijos gali tikrinti. Vizito tikslas – patikrinti, ar užpildytame klausimyne pateikta informacija ir duomenys išsamūs ir teisingi.

Tikrinamieji vizitai paprastai trunka apie 2–3 dienas arba ilgiau – tai priklauso nuo tyrimą atliekančios valstybės, pvz., JAV jie trunka ilgiau kaip savaitę. Priklausomai nuo valstybės tikrinamieji vizitai gali vykti prieš nustatant laikinąsias priemones arba po to. Ne visos valstybės vykdo patikrų vizitus. Atminkite, kad apsaugos priemonių atveju vizitai vykdomi gana retai.

Ar turėčiau juos leisti?

Rekomenduojama leisti atlikti patikras vietoje, antraip įmonė gali būti vertinama kaip neben-dradarbiaujanti, nepaisant to, kad ji pateikė visą prašytą informaciją klausimyne.

Kokią informaciją turėčiau pateikti?

Užpildytame klausimyne pateikti duomenys bus tikrinami daugiausia pagal įmonės sąskaitas, žurnalus ir apskaitos dokumentus (sąskaitas faktūras, siuntimo dokumentus). Todėl per tikrinamąjį vizitą naujos informacijos paprastai pateikti nereikia, užtenka patvirtinančių duomenų.

Tikrinamajam vizitui paprastai reikia kruopščiai pasirėngti, jį dažniausiai organizuoja

Konfidencialumas

Visą per tikrinamąjį vizitą gautą konfidencialią informaciją tyrimą atliekanti institucija taip pat turi saugoti paslapyje. Turi būti aiškiai pažymėta, kad ši informacija yra konfidenciali. Jeigu kilo abejonų, būtinai kreipkitės į Europos Komisiją dėl papildomos konsultacijos.

eksportuotojo teisinis atstovas, jei toks yra. Turėtų būti užtikrinta galimybė susisiekti su atitinkamais darbuotojais (ypač darbuotojais, kurie rengė atsakymus klausimynui užpildyti), jie turėtų būti pasirėngę atsakyti į tyrėjų klausimus. Pardavimo ir apskaitos darbuotojai (ir vidaus, ir eksporto srities) taip pat turėtų dalyvauti.

Labai svarbu, kad visi dokumentai ir kompiuterio bylos, kuriomis naudotasi pildant klausimyną, būtų iš anksto parengti ir juos būtų galima patikrinti. Turėtų būti galimybė naudotis kopijavimo aparatu, tyrėjai dažniausiai prašo daugumos pagrindžiančių dokumentų kopijų.

Svarbiais arba prieštarigai vertinamais atvejais Europos Komisija ir valstybių narių administracijos yra pasirėngusios padėti eksportuotojams per tas patikras vietoje, tačiau tik kaip stebėtojai. Be to, suinteresuoti eksportuotojai laukiami Briuselyje, kur juos Europos Komisijos atstovai pakonsultuos ir suteiks jiems techninę pagalbą.

4 skyrius

Ar procedūra man aktuali, o jei taip, tai kiek?

Eksportuotojui prekybos apsaugos procedūra yra teoriškai aktuali, jei jis eksportuoja tiriamą produktą į tyrimą atliekančią valstybę. Šis produktas turėtų būti aiškiai apibrėžtas tyrimą atliekančios institucijos oficialiajame leidinyje ir (arba) jos interneto svetainėje paskelbtame tyrimo inicijavimo pranešime.

Vis tiek gali kilti abejonių, ar tyrimas jums aktualus.

AR TYRIMAS MAN VIS TIEK AKTUALUS, JEIGU...

Neeksportuoju dempingo kainomis ir (arba) negavau jokios subsidijos?

Svarbu tyrimą atliekančiai institucijai parodyti, kad jūsų eksportas nėra nei vykdomas dempingo sąlygomis, nei subsidijuojamas. Tam jūs turite bendradarbiauti su tyrimą atliekančiomis institucijomis ir užpildyti klausimyną. Turėkite omenyje, kad nepagrįstų argumentų („aš netaikau dempingo“ arba „mano produktai nesubsidijuojami“) nepakanka.

Neeksportuoju tiriamo produkto?

Jeigu neeksportuojate tiriamo produkto, jums nerimauti nereikia. Tačiau jeigu abejojate dėl produkto apibrėžties ir manote, kad oficialiuose pranešimuose vartojamos sąvokos neaiškios arba prieštaringos, turėtumėte nedelsdami kreiptis į tyrimą atliekančias institucijas su prašymu pateikti rašytinį paaiškinimą. Europos Komisija taip pat gali patarti dėl išaiškinimo ir dėl to, kokių priemonių imtis.

Negavau jokio pranešimo?

Tai nereiškia, kad procedūra jums neaktuali. Iš tiesų tiesiogiai informuojami tik tyrimą atliekančiai institucijai žinomi eksportuotojai. Jeigu nesate tikras dėl to, kas vyksta, girdėjote gandų, galite peržiūrėti vykdomų tyrimų sąrašą, skelbiamą Europos Komisijos ir trečiosios šalies interneto svetainėse. Taip pat galite kreiptis į savo valstybės arba Europos Sąjungos asociaciją ir paklausti, ar jos jau įtrauktos į procedūrą. Atminkite, kad būtina laikytis terminų (žr. II skyrių).

Taip pat vykdu gamybą tyrimą vykdančioje valstybėje?

Tai, kad ES gamintojas vykdo gamybą procedūrą pradėjusioje trečiojoje šalyje, nėra svarbu. Svarbu tai, ar pramonės produktai eksportuojami iš ES į tą valstybę.

Eksportuoju iš trečiosios šalies?

Lemiamas veiksnys prekybos apsaugos tyrimuose, ypač antidempingo ir antisubsidijų atvejais, yra prekių kilmės valstybė. Todėl jei jūsų įmonė taip pat vykdo gamybą kitoje, ne ES, valstybėje, šiam eksportui nebus taikomos jokios priemonės, jei atvejis susijęs tik su ES (o ne šia trečiąja šalimi). Akivaizdu, kad kitaip yra apsaugos atveju, nes priemonės bus nustatytos visoms kilmės valstybėms.

5 skyrius

Kaip nuspręsti bendradarbiauti?

Sprendimas, ar bendradarbiauti antidempingo arba antisubsidijų tyrime, yra ekonominis sprendimas, kurį pasirinkdamas eksportuotojas turi atlikti ekonominės naudos analizę.

KOKIA BENDRADARBIAVIMO NAUDA?

Jeigu tyrime visapusiškai bendradarbiaujama, paprastai tyrimo rezultatai atspindi konkrečią įmonės padėtį. Jeigu įvykdomos teisinės sąlygos ir nustatomos priemonės, kiekvienam bendradarbiausiam eksportuotojui bus apskaičiuotas individualus muitas, remiantis suteikta informacija. Tai galėtų reikšti, kad muitas nebus taikomas (pvz., jei jūsų eksporto kaina nėra dempingo kaina arba nėra subsidijuojama) arba bent jau bus pritaikytas mažesnis muitas negu nebendradarbiausiam eksportuotojams. Todėl įmonė turėtų išsaugoti pakankamai galimybių eksportuoti į kitas rinkas ir jos padėtis netgi gali tapti geresnė už kai kurių konkurentų padėtį (jei jie buvo įtraukti į tą patį tyrimą ir jiems nustatytas didesnis muitas).

Tačiau bendradarbiavimas ne visuomet reiškia, kad jums bus taikomas toks muitas, kokio tikėtės, nes tyrimą atliekančios institucijos gali pripažinti ne visus jūsų argumentus.

KIEK „KAINUOJA“ BENDRADARBIAVIMAS?

Bendradarbiavimas tyrime reiškia, kad tam reikės skirti nemažai laiko, finansinių ir žmogiškųjų išteklių. Užpildyti klausimyną iš tiesų yra sudėtinga ir tai užima laiko, nes prašoma pateikti išsamius duomenis apie įmonę, pavyzdžiui, apie vidaus ir eksporto pardavimo kainas (paprastai apie visus metų sandorius), gamybos išlaidas, klientų pavadinimus arba darbuotojus. Užpildytas klausimynas taip pat gali būti tikrinamas per tyrimą atliekančių institucijų

tikrinamąjį vizitą. Paprastai įmonės šias užduotis paveda kompetentingiems darbuotojams arba išorės apskaitos specialistui, kuris koordinuoja klausimyno pildymą. Taip pat svarbu atsižvelgti į tai, kad gali prireikti vertimo, nes daugelis institucijų reikalauja, kad dokumentai būtų pateikti jų kalba (pvz., kinų ir pan.). Be to, kadangi tyrimai yra sudėtingos administracinės procedūros, rekomenduojama samdyti teisinį atstovą. Taip pat atminti, jog kai kuriose šalyse privaloma, kad per visą tyrimą jums atstovautų teisinis atstovas.

KOKIE NEBENDRADARBIAVIMO PADARINIAI?

Jeigu nebendradarbiausite, tyrimą atliekančios institucijos savo išvadas rengs remdamosi tiksliausiais turimais faktais. Paprastai tada nustatomas didesnis maito tarifas negu bendradarbiavimo atveju. Atsižvelgiant į maito dydį, tai gali reikšti, kad eksporto rinka gali tapti nebeatraukli. Be to, nepildydama klausimyno suinteresuotoji šalis iš dalies atsaisako savo gynybos teisių.

Ar turiu samdyti teisininką?

Vietos teisininką samdyti reikia tik tam tikrose šalyse (pvz., Kinijoje arba kai kuriose Lotynų Amerikos valstybėse). Tačiau, turint omenyje proceso sudėtingumą, vidaus teisės specifiką ir kultūrą, į vietos teisininką rekomenduojama kreiptis bet kokiu atveju. Jis mokėtų proceso kalbą, galbūt turėtų tiesioginių ryšių su tyrimą atliekančia institucija ir kitomis į tyrimą įtrauktomis suinteresuotosiomis šalimis. Tačiau daugeliu atvejų vietos teisinis atstovavimas nėra privalomas, įmonės gali pačios gintis, be jokios teisinės pagalbos.

KAIP NUSPRĘSTI BENDRADARBIAUTI?

Bendradarbiavimas per prekybos apsaugos tyrimą turi tam tikrų akivaizdžių pranašumų, nes padidina palankių jo rezultatų galimybes. Tačiau jis užima laiko, gali būti brangus ir jo rezultatai ne

visuomet tokie, kokių tikėtasi. Sprendimas bendradarbiauti priklauso tik nuo konkrečios įmonės, o pagrindiniai sprendimo kriterijai – ekonominiai ir (arba) strateginiai interesai atitinkamoje rinkoje.

Kuo rizikuoju?

(Kiek eksportuoju, ar eksportas svarbus mano verslui?)

Koks būtų įprastas man taikomas muito tarifas?

(Ar naudoju dempingą arba ar gaunu finansinės pagalbos – kokia apimtimi?)

Kokie tikėtini bendradarbiavimo arba nebendradarbiavimo padariniai?

Jei bendradarbiausiu: mažesnis muitas, teisiniai mokesčiai, laikas ir ištekliai?
Jei nebendradarbiausiu: didesnis muitas, galimybė veikti rinkoje?

AR REIKIA BENDRADARBIAUTI APSAUGOS ATVEJU?

Nors apsaugos atveju nenustatomi individualūs muitai, **bendradarbiavimas rodo jūsų suinteresuotumą tyrimu ir suteikia jums galimybę naudotis gynybos teisėmis**, pavyzdžiui, susipažinti su informacija arba pateikti savo pastabas. Klausimynai taip pat nėra tokie sudėtingi kaip

antidempingo ir antisubsidijų tyrimuose, rečiau rengiami tikrinamieji vizitai. Taigi bendradarbiavimas ne taip apsunkina, todėl rekomenduojama užpildyti klausimyną ir dalyvauti tyrime.

6 skyrius

Koks vaidmuo tenka įvairioms kitoms šalims?

Kaip Europos Komisija gali padėti?

Europos Komisija atsakinga už trečiųjų šalių PAP proceso, priemonių ir teisės aktų stebėseną. Būtent Europos Komisija stebi, ar trečiųjų šalių PAP institucijos visapusiškai laikosi PPO taisyklių, kai taiko prekybos apsaugos priemones.

Naudodamasi savo platesne kompetencija PAP taisyklių taikymo srityje, Europos Komisija gali

KOKS VAIDMUO TENKA EUROPOS KOMISIJAI?

Apskritai Europos Komisija stebi trečiųjų šalių institucijų atliekamus tyrimus, siekdama užtikrinti, kad PAP tyrimuose būtų laikomasi atitinkamų PPO taisyklių ir dvišalių įsipareigojimų. Visų pirma Europos Komisija teikia bendrą informaciją ir pagalbą eksportuotojams, taip pat imasi veiksmų atitinkamu lygmeniu.

Europos Komisijos vaidmuo ir dalyvavimas tyrime priklauso nuo tyrimo rūšies ir atitinkamos pramonės atstovų bendradarbiavimo lygio:

- **Antidempingo** tyrimuose reikia atskirti dempingo apskaičiavimą ir kitus bylos aspektus. Dempingas apskaičiuojamas remiantis konkrečiais įmonės duomenimis, kuriuos gali pateikti tik pati įmonė. Todėl Europos Komisijos kišimasis šiuo atžvilgiu yra palyginti ribotas. Tačiau Europos Komisija remia eksportuotojus, kai dempingo klausimai akivaizdžiai pažeidžia PPO antidempingo susitarimą. Bet kokiu atveju produkto apimtį, žalą ir priežastinį ryšį Europos Komisija nuodugniai tikrina ir šiuo atžvilgiu imasi veiksmų.
- **Antisubsidijų** tyrimuose Europos Komisijos veiksmai priklauso nuo to, ar subsidijų programas įgyvendina konkrečios valstybės narės, ar jos taip pat susijusios su ES išlaidomis. Pirmuoju atveju Europos Komisija gali padėti valstybės narės institucijoms atsikirsti į kaltinimus dėl subsidijavimo. Antruoju atveju Europos Komisija pati tampa tyrimo šalimi, nes ji yra institucija, atsakinga už atitinkamų ES programų ir (arba) išmokų administravimą. Be to, panašiai, kaip antidempingo tyrimuose, Europos Komisija imasi reikiamų veiksmų sprendžiant žalos ir priežastinio ryšio klausimus.

padėti ginti ES eksportuotojų interesus. Ji gerai supranta prekybos apsaugos priemones ir yra įgijusi solidžios patirties trečiosioms šalims jas taikant. Šioje srityje kasdien dirba itin specializuotos patirties turintys specialistai, jie gali padėti jūsų įmonei.

Praktikoje Europos Komisija imasi šių veiksmų:

- kai pradedamas tyrimas, Europos Komisija informuoja valstybes nares ir jai žinomas atitinkamas ES asociacijas. Šiame etape Europos Komisija paprastai registruojasi kaip suinteresuotoji šalis, kad galėtų

gauti skundo, pagal kurį pradėtas tyrimas, kopiją ir užtikrintų tinkamas paskesnes priemones ir veiksmus;

- su ES pramonės atstovais organizuojami susitikimai siekiant pasikeisti nuomonėmis, nustatyti problemas ir apibrėžti bendrą strategiją;
- per visą tyrimą Europos Komisija stebi jo (tarpinius ir galutinius) rezultatus, imasi tyrimui reikalingų veiksmų ir priemonių, jas suderinusi su atitinkamos pramonės atstovais (galbūt ir su valstybėmis narėmis). Paprastai tai daroma raštu ir

- **Apsaugos** tyrimuose, turint omenyje tai, kad visos priemonės vienodai paveiks visus eksportuotojus, Europos Komisijai tenka įprastas koordinatoriės vaidmuo. Ji užtikrina, kad visų šalių interesams būtų tinkamai atstovaujama, be jokių prieštarų. Be to, ir apsaugos tyrimuose Europos Komisija tikrina, kaip laikomasi PPO taisyklių, ir imasi reikiamų veiksmų sprendžiant tam tikrus klausimus, pavyzdžiui, dėl žalos ir priežastinio ryšio tarp importo ir valstybės vidaus pramonės ekonominės padėties.

Gynybos trečiųjų šalių PAP tyrimuose sėkmė labai priklauso nuo atitinkamų eksportuotojų indėlio. Iš tiesų tik eksportuotojai turi duomenų, reikalingų siekiant nustatyti, ar jų eksporto kainos yra dempingo kainos ir (arba) ar jie gauna subsidijų. Todėl **Europos Komisijos pagalba labai priklauso nuo į tyrimą įtrauktų eksportuotojų suinteresuotumo ir pastangų lygio**. Jei jie patys nebendradarbiaus užpildydami klausimyną, Europos Komisijos pastangos bus daug mažiau veiksmingos.

(arba) dalyvaujant klausyme, siekiant išsiaiškinti, kokie trūkumai nustatyti;

- per visą procesą Europos Komisija yra pasirengusi konsultuoti įmones ir valstybes nares ir joms padėti;
- Europos Komisija taip pat nuolat informuoja valstybes nares apie tai, kaip vyksta bylos, ir teikia bendrą turimą viešą statistinę informaciją apie PAP.

Europos Komisija neatstoja teisininkų:

pagrindinis Europos Komisijos tikslas yra paaiškinti įvairias alternatyvas ir padėti ES eksportuotojams. Ji gali padėti ginti pramonės interesus ir imasi tyrimams reikalingų veiksmų, bet ji jokiais būdais prekybos apsaugos procesuose negali būti teisiniu atstovu. Dėl techninio šių tyrimų pobūdžio, taip pat dėl to, kad per tyrimus iškeliami daugybė su konkrečiomis įmonėmis susijusių klausimų, eksportuotojams rekomenduojama pasisamdyti teisininką, kuris jiems padėtų.

Kokios dar pagalbos galiu tikėtis iš Europos Komisijos?

Europos Komisija konsultuoja ir padeda eksportuotojams visuose PAP proceso etapuose. Tačiau ji negali suteikti visų paslaugų, kurių eksportuotojui gali prireikti per PAP procesą. Visų pirma ji negali atstoti teisininko ir tik patys eksportuotojai yra atsakingi už klausimyno užpildymą. Eksportuotojai taip pat turi pasirūpinti, kad oficialūs dokumentai ir klausimynai būtų išversti, ir padengti vertimo išlaidas. Kai tyrimą atliekančios institucijos rengia tikrinamuosius vizitus pas eksportuotoją, Europos Komisija padeda ir pataria eksportuotojams visais teisiniais ir praktiniais aspektais. Jei eksportuotojai prašo, Komisijos atstovai gali dalyvauti per tikrinamąjį vizitą kaip stebėtojas, kad tikrintų, ar laikomasi PPO taisyklių. Tai, žinoma, priklauso nuo turimų išteklių ir bylos specifikos.

Kaip galiu padėti Europos Komisijai?

Geriausias būdas padėti Europos Komisijai – prasidėjus tyrimui kuo anksčiau kreiptis į kompetentingą departamentą ir per visą procesą keistis atitinkama informacija. Todėl kreipkitės į Europos Komisijos specialistą, atsakingą už bylos stebėseną, arba atsiųskite elektroninį laišką priede nurodytu elektroninio pašto adresu. Kad galėtumėte geriau ginti eksportuotojų interesus, Europos Komisijai reikia žinoti visus svarbius aspektus, kurie būtų susiję ne tik su galimu dempingu ir (arba) subsidijavimu, bet ir su tiriamu produktu ir padėtimi ES bei trečiosios šalies rinkoje. Visa kita naudinga informacija, kuri padėtų paaiškinti pagrindinius tyrimo keliamus klausimus, ypač dėl galimos žalos vietos pramonei ir priežastinio ryšio su dempingu ir (arba) subsidijavimu, taip pat yra reikalinga, kad padėtis būtų aiškesnė. Dėl to Europos Komisija paprastai siūlo surengti Briuselyje susitikimą su visomis pramonės asociacijomis ir suinteresuotais eksportuotojais.

Kaip galiu kreiptis į Europos Komisiją?

ES eksportuotojai ir (arba) teisininkai gali kreiptis į Europos Komisiją tiesiogiai elektroniniu paštu. Kai trečiosios šalies institucijos pradeda PAP procesą, Europos Komisija nedelsdama apie naują procesą informuoja visas valstybes nares ir jai žinomas pramonės asociacijas, kurioms tai aktualu. Ji taip pat praneša asmens, atsakingo už to proceso stebėseną, vardą ir pavardę bei duomenis ryšiams palaikyti. Jeigu dėl tam tikrų priežasčių eksportuotojai, kuriems procesas aktualus, negauna šios informacijos iš savo valstybių narių institucijų arba iš Europos Komisijos, jie gali kreiptis į atitinkamą Prekybos generalinio direktorato skyrių, kuris yra tiesiogiai atsakingas už trečiosios šalies bylų stebėseną (žr. priede pateiktus duomenis ryšiams palaikyti).

KOKS VAIDMUO TENKA VALSTYBIŲ NARIŲ ADMINISTRACIJOMS?

Valstybių narių administracijoms tenka svarbus vaidmuo šiuose procesuose, nes kai pradedamas PAP procesas, eksportuotojai paprastai į jas kreipiasi pirmiausia.

Gavusi įspėjimą valstybės narės administracija informuoja apie sprendimą pradėti tyrimą savo pramonės atstovus, paprastai per nacionalines asociacijas, taip pat gali konsultuoti jas apie procesą. Kai PAP procedūra turi poveikio

atitinkamiems nacionaliniams interesams, valstybės narės administracija taip pat gali aktyviai dalyvauti tyrimo kaip suinteresuotoji šalis – pati teikti informaciją ir, jei reikia, užpildyti tyrimą atliekančių institucijų pateiktus klausimynus.

Tai ypač būdinga antisubsidijų tyrimams, kuriuose valstybių narių administracijos dalyvauja tiesiogiai per visą tyrimą ir yra proceso šalys kaip institucijos, įgyvendinančios atitinkamą (-as)

subsidijos programą (-as). Tokiuose tyrimuose trečiosios šalies tyrimą atliekanti institucija valstybės narės administracijoje taip pat atlieka tyrimą vietoje.

Valstybės narės per savo ambasadas taip pat tiesiogiai dalyvauja tyrimuose (žr. toliau) būtent kad parodytų savo suinteresuotumą ir paremtų savo pramonę. Tai daroma veiksmus visapusiškai suderinus su Europos Komisija.

KOKS VAIDMUO TYRIMĄ ATLIEKANČIOJE VALSTYBĖJE TENKA AMBASADOMS IR ES DELEGACIJOMS?

Europos Sąjungos delegacijoms ir valstybių narių ambasadoms šiuose tyrimuose tenka svarbiausias vaidmuo, nes jos yra oficialus kanalas ryšiu tarp, viena vertus, Europos Komisijos ir valstybių narių ir, kita vertus, vietos valdžios institucijų palaikyti. Jos taip pat geriau žino apie vietos padėtį ir gali suteikti vertingų patarimų, kaip ir kokių lygmeniu imtis veiksmų.

Valstybių narių ambasadoms ir Europos Sąjungos delegacijoms, esančioms tyrimą atliekančioje valstybėje, siunčiamas vietos tyrimą atliekančių institucijų pranešimas apie PAP proceso pradžią. Tada ES delegacijos informuoja Europos Komisijos specialistą (Bruselyje), kuris yra atsakingas už tyrimo stebėseną.

Ambasados ir delegacijos, teikdamos informaciją ir susisiekdamos su atitinkamomis vietos valdžios institucijomis, veikia atitinkamai savo vyriausybės ir Europos Komisijos vardu. Jos taip pat padeda surinkti ir patikslinti informaciją apie vietos politinę ir rinkos padėtį, teikia atitinkamą bendrą informaciją ir pagalbą Europos Komisijai, gindamos ES eksportuotojų interesus.

Turėtų būti ir taip akivaizdu, kad ryšiai su valstybių narių ambasadomis ir ES delegacijomis negali atstoti glaudaus koordinavimo su Europos Komisijos centre buveine Bruselyje ir savo valstybės administracijomis, turinčiomis techninės patirties ir bendrų žinių apie procesą. Taip pat būtina užtikrinti, kad iš vietos ambasadų gauta informacija būtų pateikta ir Komisijos centrinei buveinei Bruselyje. Galiausiai valstybių narių, kurioms prekybos apsaugos tyrimas yra aktualus, ambasados derina informaciją su ES delegacijomis, kad surinktų gynybai aktualią informaciją ir, bendraudamos su trečiosios šalies tyrimą atliekančiomis institucijomis, užkirstų kelią prieštarigai informacijai.

KOKS VAIDMUO TENKA ES ASOCIACIJAI, KURIOS NARYS ESU?

ES asociacijoms trečiųjų šalių PAP procesuose dažnai tenka labai svarbus vaidmuo, nes jos koordinuoja eksportuotojų, kurie yra jų nariai, interesų gynybą. Jų vaidmuo tampa dar svarbesnis, kai naujas PAP procesas paveikia kelis skirtingų valstybių narių eksportuotojus. Dauguma ES (ir valstybių narių) asociacijų jau turi dalyvavimo PAP procesuose patirties ir duomenis ryšiams su Europos Komisija palaikyti. Tais atvejais, kai procese dalyvauja asociacijos, **eksportuotojams geriausia tiesiogiai kreiptis į savo asociaciją. Asociacija palaikys ryšius su Europos Komisija, atstovaus eksportuotojams ir pasirinks geriausią strategiją, kaip saugoti eksportuotojų interesus.** Visais atvejais eksportuotojai gali nevaržomai kreiptis tiesiogiai į Europos Komisiją, net jei procese dalyvauja jų asociacija, pavyzdžiui, tada, jei jų asociacijos negali ginti konkrečių interesų ir (arba) išspręsti konkrečių klausimų.

KOKS VAIDMUO TYRIMĄ ATLIEKANČIOJE VALSTYBĖJE TENKA MANO KLIENTAMS?

Pradėtas naujas PAP procesas trečiojoje šalyje dažnai iškart paveikia tiriamo produkto pasiūlą vietos klientams. Nukentėję klientai dažnai prašo, kad su ES eksportuotojais būtų iš naujo sulygotos kainos, kurios atspindėtų galimą muitą, arba atšaukia savo užsakymus ir perka iš kitų šaltinių, kurių tie muitai nepaveikė. Eksportuotojai turėtų nedvejodami savo klientams paaiškinti, kad PAP procesai trunka ilgai, galimi muitai pradėdami taikyti tik po kelių mėnesių nuo laikinųjų priemonių įvedimo. Kartu eksportuotojai gali prašyti savo klientų pagalbos bendraujant su tyrimą vykdančia institucija. Klientai gali parodyti, kad priemonių įvedimas gali turėti neigiamų padarinių – gali išaugti jų naudojamo produkto kainos, galiausiai gali būti prarastas konkurencingumas, darbo vietos, išaugti kainos galutiniams vartotojams. Turėkite omenyje, kad PPO teisės normose yra numatytas importuotojų, pramoninių vartotojų ir vartotojams atstovaujančių organizacijų dalyvavimas tokiuose procesuose.

Valstybėse, kurios per PAP tyrimus vertina „viešąjį interesą“, šių aspektų teisinė svarba dar didesnė – šis vertinimas gali galiausiai užkirsti kelią galutinėms priemonėms. Išsamesnės informacijos apie viešojo intereso vertinimą pateikta I skyriuje.

KOKS VAIDMUO TENKA SU MANO ĮMONE SUSIJUSIOMS ĮMONĖMS?

Specifinis atvejis, kai trečiosios šalies PAP tyrimas tiesiogiai paveikia ne ES eksportą, bet įmonių, kurių centrinės buveinės įsikūrusios ES, gamybos veiklą kitose, ne ES, valstybėse. Tokiais atvejais Europos Komisija negali dalyvauti procese, nes ES jis nėra tiesiogiai aktualus. Todėl ES įsteigta įmonė turėtų stengtis užmegzti ryšius su ne ES valstybės, dėl kurios vyksta PAP procesas, vietos valdžios institucijomis. Tokiais atvejais Europos Komisija vis tiek gali padėti, nors ir kitu lygmeniu negu tada, jei ES tyrimas būtų tiesiogiai aktualus.

Kaip paaiškinta III skyriuje „Teisės ir pareigos“, susijusios įmonės turi bendradarbiauti per procesą. Tyrimą atliekančios institucijos gali prašyti arba kad atsakymą pateiktų kiekviena susijusi įmonė, arba kad būtų parengtas apibendrintas eksportuotojo ir visų su juo susijusių įmonių atsakymas į klausimą.

7 skyrius

Kokios mano alternatyvos, kai priemonės jau nustatytos?

Jeigu priemonės jau nustatytos, jos vis dar gali būti keičiamos, net panaikinamos per peržiūros tyrimą arba jas teisiškai ginčijant (per teismo procesą).

PRIEMONIŲ PERŽIŪRA

Nebeprekiujuo dempingo kainomis arba nebegaunu jokių subsidijų. Ką turėčiau daryti?

Suinteresuotosios šalys gali prašyti **peržiūrėti priemonės** jų taikymo laikotarpiu. Eksportuotojai, įrodę, kad aplinkybės nuo priemonių taikymo pradžios labai pasikeitė, gali prašyti pradėti peržiūros tyrimą, kad sumažintų arba panaikintų muitą. Pokyčiai turi būti ilgalaikiai, susiję su dempingo ir subsidijavimo pokyčiais, taip pat pokyčiais vidaus rinkoje (pvz., žala, gamyba) arba priemonių mastu ir forma.

Tokia peržiūra **APSAUGOS** atveju dažniausiai neįmanoma, nes, kitaip nei antidempingo ir antisubsidijų atvejais, vienoda priemonė taikoma visiems visų šalių eksportuotojams ir nėra specialiai pritaikyta konkrečiai įmonei.

Ar pradinis priemonių taikymo laikotarpis gali būti pratęstas?

Antidempingo ir antisubsidijų priemonių galiojimas paprastai baigiasi savaime, po penkerių metų, jeigu per „priemonių taikymo pabaigos peržiūrą“ nenustatoma, kad priemonė turėtų galioti toliau.

Šios „priemonių taikymo pabaigos peržiūros“ (arba priemonių galiojimo pabaigos peržiūros) paprastai prašo vidaus rinkos gamintojai, jie turi pateikti duomenų, kad priemonių taikymo pabaiga gali reikšti, jog dempingas ir (arba) subsidijavimas bus tęsiamas arba vėl pradėtas taikyti, žala bus toliau patiriama. Neatmetama galimybė, kad net jei eksportas nebevykdomas dėl priemonių, bus nustatyta, kad jis gali vėl būti pradėtas dempingo ir (arba) subsidijuojamomis kainomis ir padaryti žalos, jei priemonių galiojimas baigtųsi.

Reikėtų pažymėti, kad vykstant peržiūros tyrimams priemonės bus **toliau taikomos**, net jei pradinis jų taikymo laikotarpis bus pasibaigęs. Teisės ir pareigos, susijusios su bendradarbiavimu, patikrų vizitais ar šalių gynybos teisėmis, yra tokios pačios, kaip pradinuose tyrimuose, ir taip pat galioja ir peržiūros tyrimuose.

Atsižvelgiant į vidaus teisę, priemonių taikymo pabaigos peržiūra gali reikšti, kad galiojantys muitai bus panaikinti arba toliau bus taikomi tokio paties dydžio muitai (t. y. kaip ir pagal ES praktiką), arba muitų dydis gali būti pakeistas. Jeigu priemonės toliau taikomos, paprastai jos galioja dar penkerius metus.

APSAUGOS priemonių taikymas taip pat gali būti pratęstas pasibaigus pradiniam jų taikymo laikotarpiui, jeigu tyrimas parodo, kad priemonės ir toliau reikalingos siekiant ištaisyti vidaus pramonės patiriamą žalą, jeigu pramonė geba prisitaikyti prie tos padėties.

Tyrimo laikotarpiu neeksportavau, bet dabar noriu eksportuoti, ką turėčiau daryti, kad išvengčiau priemonių?

Importui iš per tyrimą bendradarbiavusių įmonių paprastai taikomas individualus muitas, bet yra ir bendras visos šalies mastu taikomas muitas už importą iš visų kitų įmonių, gaminančių ir eksportuojančių atitinkamą produktą. Šis vadinamasis muitas kitiems eksportuotojams taikomas eksportuotojams, kurie per tyrimą nebendradarbiavo, ir paprastai būna didesnis už bendradarbiavusiems eksportuotojams taikomą individualų muitą. Jei įmonė pradeda eksportuoti produktą po tyrimo laikotarpio, jos prekėms bus taikomas muitas kitiems eksportuotojams.

Tačiau įmonės, kurių per pradinį tyrimo laikotarpį nebuvo arba kurios neeksportavo į atitinkamą trečiąją šalį, gali prašyti atlikti **naujo eksportuotojo peržiūrą**, kad joms būtų nustatyti individualūs muitai. Jeigu tyrimą atliekančios institucijos nustato, kad eksportuotojas atitinka tam tikrus kriterijus, peržiūra bus pradėta. Per peržiūrą tikrinama, ar įmonė atitinka kriterijus ir, jei taip, apskaičiuojamas atitinkamos įmonės individualus dempingo skirtumas arba subsidija.

Ši galimybė netaikoma **APSAUGOS** atveju, nes vienoda priemonė taikoma visiems eksportuotojams.

TEIŠINIS PRIEMONIŲ GINČIJIMAS

Ar galiu priemones ginčyti savo valstybės teisme?

Eksportuotojai, kuriems poveikį padarė galutinės priemonės, gali jas ginčyti priemones **nustačiusios valstybės teisme**, jeigu mano, kad tos valstybės įstatymai pritaikyti neteisingai. Skirtingose šalyse procedūriniai aspektai gali skirtis, taigi labai rekomenduojama, netgi privaloma, kreiptis specializuotos teisinės konsultacijos. Priemonės nustačiusioje valstybėje įsikūrę importuotojai šias priemones taip pat gali ginčyti.

Kadangi teismo procesas vyksta dėl konkrečios įmonės, jame dalyvauja nepriklausomi teismai, Europos Komisijos vaidmuo šiuose procesuose yra labai ribotas. Europos Komisija negali dalyvauti importuojančios šalies vidaus teisme, bet gali pakonsultuoti eksportuotoją, kuriam jis aktualus.

Ar priemones galima ginčyti tarptautiniu lygmeniu?

Priemonės taip pat galima ginčyti per **PPO ginčų sprendimo procedūrą**, jei manoma, kad PPO teisės aktai buvo neteisingai taikomi. Šią procedūrą gali pradėti ne konkrečios įmonės, o tik PPO nariai. Europos Sąjungos atveju dėl PPO ginčų nagrinėjimo procedūros reikia kreiptis į Europos Komisiją. Todėl būtina, kad eksportuotojai susisiektų su atitinkamomis Prekybos generalinio direktorato tarnybomis ir pasitartų dėl galimybės ginčyti priemones tuo lygmeniu. Eksportuotojai taip pat gali pirmiausia kreiptis į savo valstybės administraciją ir paprašyti atitinkamo patarimo bei informacijos apie tą procedūrą.

PPO procedūros yra gana sudėtingos ir trunka ilgai – kol bus priimtas galutinis sprendimas (įskaitant sprendimo apskundimą) gali praeiti keleri metai, dar kelių mėnesių prireiks ginčų nagrinėjimo išvadoms įgyvendinti. Todėl ginčų nagrinėjimo procedūros sudėtingumą ir trukmę reikia palyginti su faktine ginčijamų priemonių trukme ir poveikiu.

1. DUOMENYS RYŠIAMS PALAIKYTI

Europos Komisija

Pašto adresas:

DG TRADE
Trade Defence Unit H5
200, rue de la Loi-Wetstraat
1049 Bruxelles/Brussel – BELGIQUE/BELGIË

El. pašto adresas:

Trade.defence.third.countries@ec.europa.eu

2. NAUDINGOS NUORODOS

a) Europos Komisija

Prekybos generalinio direktorato interneto svetainė
<http://ec.europa.eu/trade>

Prekybos generalinio direktorato interneto svetainė, kurioje pateikiama informacija apie prekybos apsaugos priemones
<http://ec.europa.eu/trade/tackling-unfair-trade/trade-defence/>

Šioje interneto svetainėje galite rasti tokios informacijos:

- apie prekybos apsaugos priemones, taikomas ES eksportui
- statistinių duomenų apie galiojančias priemones ir (arba) vykstančius tyrimus dėl ES eksporto
- pagrindinių prekybos apsaugos priemonių, taikomų ES eksportui, naudotojų vidaus teisės aktų santrauką.

b) Valstybės narės

VALSTYBĖS NARĖS	EL. PAŠTAS	INTERNETO SVETAINĖ
Austrija		
Belgija	trade.defence@economie.fgov.be	http://economie.fgov.be
Bulgarija	e-docs@mee.government.bg	
Kipras		
Čekija		
Danija	ebst@ebst.dk	www.ebst.dk/antidumping
Estija	info@mkm.ee	www.mkm.ee
Suomija		
Prancūzija		
Vokietija		
Graikija		
Vengrija		
Airija		
Italija		
Latvija		www.em.gov.lv
Lietuva	dempingas@urm.lt	
Liuksemburgas	info@luxembourgforbusiness.lu	www.luxembourgforbusiness.lu
Malta	epd@gov.mt	
Nyderlandai	antidumping@minez.nl	
Lenkija	SekretariatDPH@mg.gov.pl	www.mg.gov.pl
Portugalija		www.dgae.min-economia.pt
Rumunija	diac@dce.gov.ro	www.dce.gov.ro
Slovakija	ochranaobchodu@mhv.sk	www.mhv.sk
Slovėnija	trade.mg@gov.si	http://www.mg.gov.si
Ispanija	sgpar.sccc@comercio.mityc.es	www.comercio.mityc.es
Švedija	registrator@kommers.se	www.kommers.se
Jungtinė Karalystė	tradedefencepolicyenquiries@bis.gsi.gov.uk	

c) Pasaulio prekybos organizacija (PPO)

Bendra interneto svetainė
<http://www.wto.org>

Pagrindinių PPO narių prekybos apsaugos teisės aktų paieška:
<http://docsonline.wto.org>

(Pasirinkti paprastos paieškos meniu, tada atitinkamą dokumentą, paspaudus simbolį „?“ , tada pasirinkti iš šių straipsnių: antidempingo 18 straipsnio 5 dalis, subsidijų ir kompensuojamųjų priemonių 32 straipsnio 6 dalis, apsaugos 12 straipsnio 6 dalis.)

d) Pagrindiniai PAP naudotojai prieš ES eksportą

Šalis	Interneto svetainės adresas
Argentina	http://www.cnce.gov.ar/
Australija	Dėl dempingo ir (arba) subsidijavimo: http://www.customs.gov.au/site/page4227.asp Dėl apsaugos: http://www.pc.gov.au
Brazilija	http://infosecex.desenvolvimento.gov.br
Kanada	http://www.citt.gc.ca
Kinija	Dėl dempingo ir (arba) subsidijavimo: http://gpj.mofcom.gov.cn Dėl žalos: http://www.cacs.gov.cn
Indija	Dėl dempingo ir (arba) subsidijavimo: http://commerce.nic.in/index.asp Dėl apsaugos: http://dgsafeguards.gov.in
Izraelis	http://www.moital.gov.il
Meksika	http://www.economia.gob.mx
Rusija	http://www.minprom.gov.ru (tik rusų kalba)
Pietų Afrika	http://www.dti.gov.za
Turkija	http://www.dtm.gov.tr (Eiti į „Foreign trade“ (užsienio prekyba / „imports“ (importas))
Ukraina	http://www.me.gov.ua (tik ukrainiečių kalba)
JAV	USDOC: http://www.trade.gov/ia USITC: http://www.usitc.gov

3. RODYKLĖ

Ambasados	10, 22, 23	Konfidencialumas	17
Antidempingo priemonė	6	Mažesniojo muito taisyklė	8
Apsauga	6, 7, 8, 11, 13, 14, 24	Muitas	6, 8, 9, 11, 13, 14, 19, 20, 23, 23, 24
Apsaugos priemonė	6, 8, 24	Nekonfidenciali santrauka	13, 14
Atranka	17	Normalioji vertė	6
Bendradarbiavimas	11, 13, 19, 20, 21, 24	Pareigos	7, 12, 13, 16, 21, 23, 24
Dempingas	4, 6, 7, 8, 9, 13, 14, 18, 20, 21, 22, 24	Priežastinis ryšys	7, 14, 21
Dempingo skirtumas	6, 8, 13	Subsidija	4, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 24
Eksporto kaina	6, 8, 13, 19, 21	Suinteresuotoji šalis	9, 10, 11, 12, 14, 16, 19, 21
ES asociacija	9, 21, 23	Susijusi įmonė	23
ES delegacija	10, 23	Taikymo pabaigos peržiūra	24
Europos Komisija	7, 9, 10, 11, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 21, 22, 23, 25	Teisinė pagalba	13, 19
Galimybė susipažinti su informacija	15, 20	Terminai	10, 12, 13, 14, 16, 18
Gamybos išlaidos	6, 13, 16, 19	Tikrinamasis vizitas	10, 17, 19, 20, 22, 24
Ginčų sprendimas	25	Tyrimą atliekanti institucija	8, 9, 10, 13, 18, 19, 22, 23
Gynybos teisės	10, 12, 13, 16, 19, 20	Tyrimas	4, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24
Įsipareigojimas dėl kainos	8	Valstybės narės	9, 21, 22, 23
Išvados	10, 13, 14, 16, 17, 19	Vartotojas	9, 13, 19, 23
Kainų palyginamumas	6	Vertimas	19, 22
Klausymas	11, 15, 16, 22	Vidaus rinka	6, 13, 24
Klausimynas	10, 11, 12, 13, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23	Viešojo intereso kriterijus	7, 14, 23
Kompensuotinas	6	Žala	6, 7, 8, 9, 11, 14, 21, 22, 24
Kompensacinė priemonė	6, 7		

Išleido Europos Komisija, lietuvių kalba
Prekybos generalinis direktoratas

Šiame leidinyje pateikta informacija gali neatitikti oficialios Europos Sąjungos pozicijos.

Nei Europos Komisija, nei joks Komisijos vardu veikiantis asmuo nėra atsakingas už šios informaciją naudojimą jokiais tikslais.

© Europos Sąjunga, 2010 m.

Galima platinti, jei nurodomas šaltinis.

Viršelis:

© iStockphoto.com – Tor Lindqvist

Maketavimas:

Tipik Communication Agency

Spausdinta Belgijoje, 2010 m. liepos mėn.

